

Obchodní právo

5

IRENA PELIKÁNOVÁ

Wolters Kluwer
Česká republika

OBCHODNÍ
PRÁVO

5

Obchodní právo

ODPOVĚDNOST

5

S PŘIHLÉDNUTÍM K NÁVRHU
NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

IRENA PELIKÁNOVÁ

Wolters Kluwer
Česká republika

Vzor citace: PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku)*.
Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 356 s.

Právní stav publikace je k 1. 1. 2012.
© prof. JUDr. Irena Pelikánová, DrSc.

ISBN 978-80-7357-714-8

Vydává Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3,
v roce 2012 jako svou 930. publikaci. Odpovědná redaktorka Iva Mrázková.
Vydání první. Stran 356. Sazba Tomáš Brejcha. Tisk Serifa, Jinonická 80,
150 00 Praha 5.

www.wkcr.cz, e-mail: knihy@wkcr.cz, tel.: 246 040 405, 246 040 444, fax:
246 040 401

OBSAH

Použité zkratky	7
------------------------------	----------

KAPITOLA I

Obecně o právní odpovědnosti	9
---	----------

Oddíl 1 Pojem a druhy právní odpovědnosti, odpovědnost a sankce	9
---	---

Oddíl 2 Delikt ní způsobilost	23
--	----

KAPITOLA II

Náhrada škody	30
----------------------------	-----------

Oddíl 1 Delikt ní a kontrakt ní odpovědnost, generál ní klauzule, příbuzné instituce	30
--	----

Oddíl 2 Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu	50
---	----

Oddíl 3 Nepřímá odpovědnost (vicarious responsibility)	53
---	----

§ 1 Obecně	53
------------------	----

§ 2 Odpovědnost členů orgánů obchodních společností	65
---	----

Oddíl 4 Prameny a systém úpravy náhrady škody v českém právu a v některých dalších úpravách	90
---	----

Oddíl 5 Obecná úprava náhrady škody podle občanského a obchodního zákoníku s přihlédnutím ke srovnávacímu aspektu	99
--	----

§ 1 Protiprávnost	99
-------------------------	----

§ 2 Zavinění, liberační důvody	131
--------------------------------------	-----

§ 3 Předvídatelnost škody	143
---------------------------------	-----

§ 4 Škoda a újma	146
------------------------	-----

§ 5 Příčinná souvislost, spoluodpovědnost, subrogace a ručení	179
--	-----

Oddíl 6 Zvláštní úpravy náhrady škody	196
--	-----

§ 1 Úvodní výklad	196
-------------------------	-----

§ 2 Zvláštní úpravy náhrady škody v občanském zákoníku a v NOZ	198
---	-----

§ 3 Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku	205
---	-----

§ 4 Zvláštní úpravy odpovědnosti za škodu v obchodním zákoníku	209
---	-----

§ 5 Nekalá soutěž	216
-------------------------	-----

§ 6 Některé další zvláštní úpravy odpovědnosti za škodu	234
Oddíl 7 Předmluvní odpovědnost	243
Oddíl 8 Náhrada škody v právu EU	246
§ 1 Primární právo a judikatura	246
§ 2 Návrh Společného referenčního rámce	252
 KAPITOLA III	
Nesplnění smlouvy a jeho následky	256
Oddíl 1 Úvodní výklad	256
Oddíl 2 Odpovědnost za vady	257
§ 1 Vývoj a koncepce právní úpravy	257
§ 2 Vadné plnění a liberace	273
§ 3 Práva z odpovědnosti za vady	282
Oddíl 3 Prodlení	295
 KAPITOLA IV	
Veřejnoprávní odpovědnost v obchodním právu	311
Oddíl 1 Úvodní výklad, přehled	311
Oddíl 2 Ochrana proti omezování hospodářské soutěže	321
§ 1 Obecně	321
§ 2 Zakázané dohody	333
§ 3 Zneužití dominantního postavení	345
§ 4 Kontrola koncentrací	347
§ 5 Státní podpory	350
 Rejstřík	
	354

POUŽITÉ ZKRATKY

- BGB** – německý občanský zákoník (1896)
- EOZ** – evropský občanský zákoník, návrh Akademie evropských privatistů (prof. Gandolfi)
- HZ** – zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, nahrazený zákonem č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem
- IZ / insolvenční zákon** – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
- KOMISE** – Evropská komise, Komise ES nebo Komise EU
- NOZ** – návrh občanského zákoníku (sněmovní tisk)
- NZOK** – návrh zákona o obchodních korporacích (sněmovní tisk)
- ObchZ** – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- OOZ** – císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný občanský zákoník
- OZ / občanský zákoník** – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- PECL** – principy evropského smluvního práva (akademický návrh)
- PEL, PETL** – principy evropského práva deliktů odpovědnosti (návrh)
- SDEU** – Soudní dvůr Evropské unie
- SEU** – Smlouva o Evropské unii
- SFEU** – Smlouva o fungování Evropské unie (od účinnosti Lisabonské smlouvy)
- SRR** – návrh evropského referenčního rámce v oblasti smluvního práva
- TZ** – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- ÚOHS** – Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (zák. č. 273/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ZKV** – zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání
- ZMO** – zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)
- ZOHS** – zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů
- ZOS** – zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
- ZP** – zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Obecně o právní odpovědnosti

Oddíl 1

POJEM A DRUHY PRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI, ODPOVĚDNOST A SANKCE

1. Téma právní odpovědnosti je široké a multidisciplinární, je možno zkoumat odpovědnost v soukromém právu i ve veřejném právu, významná je problematika práva EU. V obchodním právu v jeho současném širokém pojetí se setkáváme jak s veřejnoprávní (administrativní) odpovědností (např. v soutěžním právu, v živnostenském právu, v právu kapitálového trhu, v bankovním a pojišťovacím právu), tak s odpovědností soukromoprávní (smluvní i deliktní) a unijní aspekt je nezanedbatelný. Vzhledem k tomu, že oddělený výklad práva EU byl podán ve čtvrtém díle učebnice (kapitola II), bude v tomto díle přihlíženo k právu EU jenom v souvislosti s výkladem jednotlivých otázek. Na druhé straně stále zůstává jádrem obchodněprávního pohledu na odpovědnost náhrada škody. Proto právě té bude věnována největší pozornost na těchto stránkách.

**Předmět
pátého dílu**

Odpovědnostní právo a právo na náhradu škody je v každém právním řádu mimořádně významné a v současné době můžeme pozorovat obrovskou variabilitu úprav a spletitost nejrůznějších vlivů a koncepcí, které činí takřka nemožným podat stručný a reprezentativní výklad. Na následujících stránkách se proto bezpochyby dopustíme řady zjednodušení v naději, že alespoň podstatné a nosné rysy tohoto významného právního oboru zachytíme.

Musíme přihlížet i k perspektivě nové kodifikace a k návrhu společného evropského referenčního rámce, který upravuje kontraktní odpovědnost i deliktní odpovědnost za škodu. Tím je dáno, že má-li tato učebnice být krokem vpřed, musí se pokusit o široký a otevřený pohled na právní odpovědnost. Je to pokus o nový přístup k problematice, jež je nesmírně

široká, dynamická a překypující otevřenými otázkami. Narážíme tu na dualismus veřejného a soukromého práva nikoli jako na otázku doktrinální spekulace, ale jako na problém každodenní právní praxe, v níž se musíme ptát, nakolik jsou pravidla a principy soukromého práva použitelné v právu veřejném a nakolik oba druhy odpovědnosti spolu souvisí.

Také v tomto díle učebnice jsou podrobnější výklady odlišeny graficky (svislou čarou). V textu budeme v nejvyšší možné míře přihlížet k návrhu nového občanského zákoníku (dále NOZ) a k návrhu zákona o obchodních korporacích (NZOK).

Nebezpečí
směšování,
klasifikace
odpověd-
nosti

2. Široký a otevřený pohled na odpovědnost, který je možno chápat v jistém smyslu i jako historický návrat k dobám, kdy se mezi civilní a trestní odpovědností nijak ostře nerozlišovalo,¹ však s sebou nese nebezpečí *směšování*, jehož je nutno se vystříhat: přestože nejběžnějším typem odpovědnosti v soukromém právu je odpovědnost za škodu, je nutno ji jasně odlišovat od odpovědnosti v obecném smyslu a od jiných druhů odpovědnosti. Mluvíme-li o odpovědnosti *veřejnoprávní*, nejde o *odpovědnost za škodu*.

Veřejnoprávní odpovědnost nutno rozlišit na *trestní* a *administrativní*. Trestní odpovědnost se liší od administrativní odpovědnosti především procesními pravidly. Podstata odpovědnosti je jinak podobná. Přesto je vhodné si uvědomit, že pro oblast frankofonního práva (Francie, Belgie, Lucembursko) je trestní odpovědnost chápána jako soukromoprávní a že oblast angloamerického práva nepřijala dualismus veřejného a soukromého práva, takže i v trestní odpovědnosti se setkáváme s principy, jež považujeme za soukromoprávní (např. možnost uzavření dohody), a naopak *law of torts* je konstruováno způsobem, jenž se nám jeví spíše jako charakteristický pro trestněprávní odpovědnost. V rámci *law of torts* také není jedinou sankcí náhrada škody, ale je tu např. možné vydání příkazu směřujícího k předejití vzniku škody.

Administrativní odpovědnost spočívá nejčastěji v ukládání peněžitých sankcí (pokut), mohou být ale uloženy i jiné povinnosti (např. povinnost rozdělit podnik, zákaz činnosti, uzavření provozovny apod.). Vznikne-li v souvislosti s touto odpovědností odpovědnost za škodu, bude to odpovědnost soukromoprávní (např. odpovědnost za škodu způsobenou protisoutěžním jednáním).² Také soukromoprávní odpovědnost přesahuje meze odpovědnosti za škodu. Setkáváme se tu zejména s odpovědností za vady nebo za prodlení. Při zkoumání důsledků protiprávnosti se tedy

¹ Srov. např. Terré, F., Simler, Ph., Lequette, Y. *Droit civil – Les obligations*. 6. vyd. Paris: Dalloz, 1996, s. 538.

² To se projeví i v procesních souvislostech: správní rozhodnutí o uložení pokuty je přezkoumatelné správním soudem, náhrada škody je třeba vymáhat u soudu civilního (obecného).

analýza může soustřeďovat na nejrůznější úseky odpovědnostního práva a vždy je nutno si přesně uvědomit hranice objektu zkoumání. Ve snaze zabránit směřování bude výklad jasně rozdělen na kapitolu o odpovědnosti v obecném smyslu a na kapitolu o odpovědnosti za škodu. Dále bude podán výklad o dalších druzích soukromoprávní odpovědnosti (odpovědnost za vady a prodlení) a stručný pohled do odpovědnosti veřejnoprávní ve vazbě na obchodní právo. Nebudeme se zabývat závazky z bezdůvodného obohacení, které jsou upraveny jenom občanským zákoníkem.

3. Právní odpovědnost patří k nejvíce zkoumaným tématům právní doktríny a patří také k nejméně diskutovaným otázkám právní praxe. Je centrální a nezbytnou složkou právního systému, protože obecně uznávaným pojmovým znakem právní normy je, že nutí subjekty práva k určitému chování pod hrozbou sankcí. *Sankce* v nejširším smyslu spočívá v normativním určení důsledků porušení dispozice. Spočívá-li tento důsledek ve vzniku nové právní povinnosti, jedná se o *odpovědnost*. Odpovědnost je tudíž právní institucí, která se vyskytuje prakticky ve všech právních odvětvích. Konstrukce odpovědnosti se však výrazně liší zejména ve sféře soukromého práva na jedné straně a veřejného práva na druhé straně. Její doktrinální zkoumání se obvykle omezuje na některé dílčí úseky, protože celková šíře tématu je přílišná. V této učebnici ponecháme stranou jiná doktrinální vymezení odpovědnosti, s nimiž se lze v literatuře setkat (zejména odpovědnost jako hrozba sankcí, kde odpovědnost splývá s primární povinností). Z hlediska praktického tyto spekulace nemají valný význam.³

4. Pro *soukromé* právo je charakteristické, že odpovědnost vzniká samotným porušením dispozice právní normy nebo samotným porušením smlouvy. Smlouva jako „zákon mezi stranami“ zakládá v tomto rámci právní povinnosti a jejich porušení musí být provázeno právními následky. Soukromoprávní odpovědnost je *obligační povinností* (na rozdíl od odpovědnosti veřejnoprávní, která není vztahem mezi rovnými subjekty, je tedy povinností, nikoli však obligační povahou), zakládá-li právní vztah, bude to vztah obligační. Ve veřejném právu (administrativní a trestní odpovědnost) je ke vzniku odpovědnosti nutný konstitutivní individuální právní akt a totéž platí i v anglickém *law of torts*. Takovým aktem může být správní rozhodnutí o uložení administrativní sankce (pokuty) nebo soudní rozhodnutí o uložení trestu v trestním řízení. Povinnost zaplatit pokutu není obligační povinností vůči správnímu orgánu, protože tu chybí pojmový znak obligace, jímž je rovnost stran. Přestože odpovědnost má

Pojem
právní
odpověd-
nosti, její
multidisci-
plinární
povaha

Odpověd-
nost v sou-
kromém
a veřejném
právu

³ Srov. Knappová, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Reprint. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 205, 212.

i v této šíři určité společné rysy, jsou tu také nezanedbatelné rozdíly, které mohou mít i význam principiální.

Tak např. ve veřejnoprávní odpovědnosti se zpravidla uplatňuje *presumpce nevinny*, zatímco v soukromoprávní odpovědnosti *presumpce zavinění*. Odpovědnost bez zavinění je přípustná v soukromém právu, zásadně nepřípustná ve veřejném právu. Také funkce odpovědnosti se liší. Soukromoprávní odpovědnost má především funkci reparační, a proto se může uplatnit i vedle odpovědnosti veřejnoprávní, která má funkce odlišné, zejména funkci represivní a preventivní.⁴

Pojmovým znakem právní odpovědnosti je vznik *nové (odpovědnostní) povinnosti vedle nebo namísto původní právní povinnosti, která byla porušena*. Porušení právní povinnosti (nezákonnost) je rozhodující právní skutečností zakládající vznik odpovědnostní povinnosti (srov. výklad o předpokladech vzniku odpovědnosti v následujících paragrafech). Přesto se v soukromém právu výjimečně setkáváme s odpovědností za škodu vzniklou i bez protiprávního jednání. V některých případech je předpokladem i škodlivý následek protiprávního jednání.

**Odpovědnost
a sankce**

5. Naše obecná teorie práva se po roce 1989 přiklonila k civilistickému pojetí odpovědnosti. Sankce je chápána v souladu s naukou o struktuře právní normy jako její složka⁵ nebo jako zvláštní (sankční) právní norma formulující nepříznivý následek porušení jiné (primární) právní normy.⁶ Sankce je právním *následkem porušení právní povinnosti*.

Následky porušení právní povinnosti mohou být:

- *vynucení* splnění porušené právní povinnosti,
- vznik *nové* právní povinnosti nebo
- *jiné právní následky*, jako např. zánik subjektivního práva nebo *neplatnost* právního úkonu.⁷

V konkrétním případě mohou nastat všechny uvedené následky, nebo jen některé z nich.

Odhlížíme zde ovšem od jiných možných pojetí *civilní sankce*, která např. *Luby roztřídil* tak, že někdy je za sankci považován vznik *nové povinnosti* nebo samotné *plnění*, které je předmětem nové povinnosti, nebo jenom *předmět* tohoto plnění (např. peníze nebo věc).⁸

⁴ Srov. Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M. *Trestní právo hmotné I. Obecná část*. 2. vyd. Praha: Codex, 1995, s. 11.

⁵ Boguszak, J., Čapek, J. *Teorie práva*. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 66 an.

⁶ Weinberger, O. *Základy právní logiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 156.

⁷ Srov. Boguszak, J., Čapek, J. *Teorie práva*. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 144.

⁸ Luby, Š. *Prevenica a zodpovednosť v občianskom prave*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958. Cit. podle Knappová, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Reprint. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 180.

M. Knappová se přiklonila k vymezení *civilní sankce* jako *změny hmotněprávního postavení subjektu primární povinnosti*, k níž došlo v důsledku toho, že primární povinnost byla porušena. Tato změna spočívá ve *zhoršení postavení* povinného subjektu a ve změně primární povinnosti co do její dospělosti nebo ve vzniku nové právní povinnosti (sekundární) nebo v přechodu nebezpečí nahodilě zkázy věci či ve ztrátě práva (právo, které by jinak vzniklo, nevznikne). Sankci v tomto pojetí není prosté trvání povinnosti (perpetuace) nebo přímé vynucení splnění povinnosti (procesní sankce). Odpovědností je jenom *vznik nové právní povinnosti*, tedy jenom jeden z případů civilní sankce.⁹

Vidíme-li takto rozdílná pojetí právní „sankce“, nelze se divit, že např. neplatnost právního úkonu nebo právo žádat zrušení smlouvy někdy není pokládáno za sankci (protože není novou povinností a není ani plněním nebo předmětem plnění), nesporně však není odpovědností.

Na první pohled se zdá, že O. Weinberger odmítá kvalifikaci neplatnosti jako sankce. Bližší pohled ukazuje, že jde spíše o jemnější rozlišení porušení povinnosti od nesplnění *podmínky platnosti*, které nelze považovat za protiprávnost: „Stanoví-li např. § 476 odst. 2 OZ, že „v každé závěti musí být uveden..., jinak je neplatná“, nepřichází sankce v úvahu, neboť neplatnost jako následek nesplnění stanovené podmínky není sankcí. Zcela zřejmě neplatnost není ani exekucí, ani ji nelze považovat za trest, protože tu není žádné porušení povinnosti – porádit závěť není povinnost...“¹⁰ V monografii o právní logice tentýž autor říká: „Sankce, tj. právní následek nesplnění primární normy, je zejména a) nucený výkon nesplněné povinnosti (např. uspokojení pohledávky, kterou dlužník nesplnil, exekucí), b) trest, c) jiné hmotně právní nevýhody (např. neplatnost právního úkonu, který obchází zákon § 39 OZ).“¹¹ Uvedené rozlišení podmínky od právní povinnosti je však osídlné. Tak např. by bylo možno říci, že i soulad s dobrými mravy nutný pro uzavření platné smlouvy je jenom podmínkou, nikoli právní povinností.

6. O. Weinberger se dotýká i dalšího významného aspektu protiprávnosti: jsme totiž zvyklí chápat výraz „musí“ a jeho ekvivalenty v zákoněm textu vždy jako vyjádření právní povinnosti. O. Weinberger však na citovaném místě poukazuje na dvojakost použití tohoto výrazu. Jestliže totiž zákon upravuje *náležitosti* jakéhokoli úkonu, neukládá tím právnímu

„Musí“
v zákonném
textu

⁹ Knappová, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Academia, 1968, s. 196–197.

¹⁰ Weinberger, O. *Norma a instituce. Úvod do teorie práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 23.

¹¹ Weinberger, O. *Základy právní logiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 156.

subjektu právní povinnost, protože učinění právního úkonu zpravidla spadá do sféry autonomie vůle konkrétní osoby. Zákon tak stanoví jenom *předpoklady*, které je třeba splnit, abychom vyvolali určité právní následky, aniž ovšem máme právní povinnost tyto následky vyvolat. Předpoklady právního následku popisuje hypotéza právní normy, která je při tomto nesprávném výkladu zaměňována s dispozicí. V důsledku nesplnění hypotézy právní následky obsažené v dispozici nenastanou. V tomto případě však jednající neporušil právní povinnost, ale naopak nevyužil svého práva – nevyužil možnosti chovat se zákonem stanoveným způsobem, jímž mohl vyvolat právní následek. Takto nahlížena má neplatnost odlišný význam než důsledek protiprávního chování ve smyslu porušení právní povinnosti. Právní norma tu je chápána jako teleologická věta.

Neplatnost ale může být také následkem skutečného porušení právní povinnosti, může mít skutečně sankční charakter. V rámci interpretace je proto nutno rozlišovat, o jakou neplatnost se jedná.

Důsledky
vad
právního
úkonu

7. V soukromém právu je obecným důsledkem vad právního úkonu a zejména jeho nedovolenosti neplatnost právního úkonu (§ 39 OZ). Jedná-li se o neplatnost *absolutní*, nastává *ex lege* a případně soudní rozhodnutí je jenom deklaratorní. Některé vady mají za následek jenom neplatnost *relativní*, které se musí oprávněná strana dovolat, jinak zůstávají její účinky latentní. Soukromé právo upravuje i některé další důsledky vad právních úkonů, jako je odporovatelnost, právo odstoupit apod. Jsou stanoveny i určité možnosti dodatečného odstranění vad a dodatečného schválení vadného úkonu (ratihabice). Deklaratorní rozhodování soudu má odrazující preventivní funkci, hrozbou odsuzujícího rozsudku nutí strany k respektování zákonem předvídaných důsledků vad.

Přesto není pochyb o tom, že v praxi mnoho vadných právních úkonů je stranami považováno za platné, závazky z nich domněle vzniklé jsou splněny a strany žádné důsledky z vad nevyvozují. Případně nastávají situace, kdy strany, zpravidla spíše vedeny nemorální motivací, dodatečně zpochybňují vadný úkon, jehož vad si dříve žádná ze stran nepovšimla. To vše je důsledkem široké volní autonomie soukromoprávních subjektů, kde zásahy státu jsou minimalizovány. Přetrvávání vadných úkonů nebo jejich vadná interpretace je někdy spjata s nedostatkem dobré víry a využitím (zneužitím) smluvní volnosti, jindy je ovšem spjata s nerozpoznáním vad, rozšířenými omyly v právní interpretaci apod. Vadnost úkonu se však nerespektováním právních následků vad sama o sobě nezhojí. Bude-li proto plněno na základě neplatného úkonu, bude se jednat o plnění bez právního důvodu a o bezdůvodné obohacení. Na nabyvatele věci při nedostatku právního titulu nepřechází vlastnické právo a další nabyvatel může

být rovněž postižen touto vadou, pokud nejsou splněny podmínky nabytí vlastnictví od nevlastníka. To vše bude částečně zhojeno až promlčením, které obnoví právní jistotu. Určité vady může zhojit i vydržení, jeho podmínky jsou však natolik přísné, že pokrývá jen malou část případů.

8. Ve veřejném právu jsou důsledky vad individuálních aktů (správních aktů) upraveny odlišně. Jedná se o akty, jejichž původcem je vždy jenom jedna ze stran právního vztahu, strana autority, orgánu veřejné správy, která má nadřazené postavení vzhledem k adresátovi aktu. Na rozdíl od soukromého práva se ve veřejném právu uplatňuje *presumpce zákonnosti a správnosti* veřejnoprávních aktů, což znamená, že dokud není akt zrušen autoritativním rozhodnutím příslušného orgánu, platí veřejnoprávní (správní) akt jako platný a zákonný. Důsledky vad jsou tudíž řešeny v procesní rovině a podle procesních pravidel, zásadně nenastávají *ex lege*. Intervence autority je nevyhnutelná. I v tomto případě se ovšem může stát, že vadný akt není adresátem napaden, a bude tudíž realizován, jako by žádné vady neměl. Právní jistota je obnovena uplynutím lhůt pro dovolání se právní ochrany před orgánem veřejné správy nebo před soudem. I ve veřejném právu je však obvykle poskytnut určitý prostor pro nápravu na základě pouhého jednání mezi stranami, jestliže se připoustí autoremedura nebo zpětvzetí aktu.

Vznikne-li veřejnoprávní odpovědnost konstitutivním veřejnoprávním aktem, může mít podobu sankce, která bude nejčastěji peněžitá. Režim této peněžitě sankce není režimem závazkovým, protože chybí pojmový znak závazku, jímž je rovnost stran. Veřejné právo však obvykle neupravuje všechny modalities sankční povinnosti, které v případě absence právní úpravy budou podléhat analogickému režimu závazků. Tak se setkáváme s ukládáním pokut solidárně několika subjektům, aniž je režim solidarity ve veřejném právu jakkoli upraven, nebo s uplatněním započtení pohledávek při placení pokut. Toto pronikání soukromého práva do práva veřejného je možno vysvětlit povahou soukromého práva jako práva „obecného“, kde veřejné právo je právem zvláštním. Dualismus veřejného a soukromého práva se tak paradoxně projevuje právě při svém vlastním překonávání.

9. Instituce nicotnosti právního aktu je univerzální pro veřejné i soukromé právo. *Nicotnými* akty rozumíme ty, které již na první pohled nespĺňují náležitosti právních úkonů nebo veřejnoprávních aktů (např. pro zřejmý nedostatek kompetence). Jde o tak závažné nedostatky, že mluvíme o paaktech, s nimiž samozřejmě nelze spojovat žádné právní následky. V této souvislosti se neuplatní ani *presumpce zákonnosti* a akt je považován za neexistující *ex tunc* v soukromém i veřejném právu.

Důsledky vad veřejnoprávního individuálního aktu

Nicotnost

Shrnutí

10. Všechna zmíněná pravidla jsou významně ovlivněna konfliktem principu *legality* a principu *právní jistoty*. Princip legality směřuje k zabezpečení respektování právních norem. Jeho uplatnění však nesmí ohrozit právní jistotu stran. Z toho důvodu právo obsahuje vyvažující prvky (např. promlčení). Významnou úlohu však hrají i další právní principy, zejména smluvní volnost, autonomie vůle stran, ochrana dobré víry v soukromém právu, princip právní ochrany, dobré správy, legitimního očekávání v právu veřejném. Řešení důsledků vad neplatností nebo napadnutelností se zásadně liší v soukromém a veřejném právu. Judikatura Soudního dvora EU rozvinula v této souvislosti principy, které do té doby české právo neuplatňovalo a které jsou obohacením našeho práva – např. princip *legitimního očekávání* a *dobré správy*. Z nich vyvodila další podmínky neplatnosti aktů ukazující, že samotná nezákonnost nemusí ještě mít za následek neplatnost. Smlouva o fungování EU dává soudu právo zvážit, zda při prohlášení neplatnosti aktu zachová jeho některé nebo všechny právní účinky. V případě, že akt je nezákonný, avšak jeho vada z nějakého důvodu nepůsobí neplatnost, může se nárok postižené strany převrátit v právo na náhradu škody.¹² Tak dochází k přemostění mezi neplatností a odpovědností a k implicitnímu uznání shodné funkce obojího. Tyto konstrukce jsou však v národním právu bez zvláštní úpravy (nebo judikatury) nepoužitelné, protože se jedná o judikaturu týkající se aktů orgánů a institucí EU. Jde-li o akty národních orgánů, úprava správních aktů je zpravidla odlišná od uniijní.

V naší právní praxi narážíme na nepřijatelné důsledky příliš širokého a schematického řešení absolutní neplatnosti právních úkonů v současném občanském zákoníku (§ 39) spojené s (jakýmkoli) rozporom se zákonem. V totalitním období toto řešení vyhovovalo, dnes je však jiná situace. V doktríně panuje shoda o nutnosti jemnějšího odstínění povahy vad úkonu a v té souvislosti odstínění následků, které mohou spočívat v neplatnosti *ex tunc* a *ex lege* (aniž je nutné rozhodnutí soudu, které je v takovém případě deklaratorní) nebo jenom ve zrušitelnosti soudním rozhodnutím (jež může být *ex tunc* nebo *ex nunc*). S tím souvisí i rozlišení absolutní a relativní neplatnosti, odporovatelnosti a uznání možnosti zhojení vad dodatečným schválením (*ratihabice*). Inspirací pro českého zákonodárce by mohl být návrh Společného referenčního rámce, zpracovaný odbornými komisemi EU. NOZ (§ 566 an sněmovního tisku) by měl přinést výraznou změnu, není však jisté, zda je nové řešení dostatečně promyšlené.¹³

¹² Rozhodnutí Soudního dvora EU z 21. února 2008 C-348/06 P, ve věci *Komise v. Marie-Claude Girardot*, bod 18 a 19.

¹³ Nový § 572 NOZ zní: „*Neplatné je právní jednání, které se přiči dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje.*“

11. *Odpovědností* tedy budeme nadále rozumět v souladu s převládajícím pojetím *jenom* právní následek porušení primární povinnosti spočívající ve *vzniku nové právní povinnosti*. Pod toto pojetí však musíme zahrnout i ony výjimečné případy, kdy odpovědnostní povinnost je totožná s povinností založenou jiným právním titulem (smlouvou).¹⁴

Nezáleží na tom, zda nová (sekundární, odpovědnostní) povinnost vzniká *místo* nebo *vedle* i nadále trvající porušené (primární) právní povinnosti a nezáleží příliš ani na tom, zda odpovědnostní povinnost budeme chápat jako obsah nového odpovědnostního vztahu nebo jenom jako modifikaci původního primárního právního vztahu.

Odpovědnost zahrne jak sankce trestní povahy, tak sankce kompenzační. Výkon rozhodnutí není právní odpovědností. Odpovědností není zásadně realizace původní povinnosti, kde nedochází k žádné změně právního postavení dlužníka. Odpovědností v právním smyslu rozumíme právě onu *změnu* právního postavení, kterou vyvolává porušení primární právní povinnosti. Následky porušení primární právní povinnosti mohou spočívat i v *modifikaci původní (primární) právní povinnosti*.

Základním prvkem v těchto úvahách zůstává *protiprávnost* jako vyvolávající moment. Víme však, že v některých případech vznikají odpovědnostní nebo kvazi odpovědnostní následky i bez předpokladu protiprávnosti. Také v těchto situacích vystupuje do popředí kompenzační funkce a musíme přiznat, že právě civilní odpovědnost je v tomto směru hraniční. Z toho pohledu je možno rozlišovat mezi odpovědností za škodu a povinností k náhradě škody, která není nezbytně spjata s předpoklady vzniku odpovědnosti.

Do rámce právní odpovědnosti se zpravidla, jak bylo řečeno, *nezahrnuje neplatnost* v jejích zmíněných různých podobách, tedy následek porušení povinností spočívající v tom, že právní následky určitého chování naopak nenastanou, resp. v některých případech pominou.

12. S konstrukcí odpovědnosti úzce souvisí i otázka, zda předpokladem jejího vzniku je či není subjektivní prvek na straně škůdce (zavinění). Vzniká odpovědnost jenom za zaviněné jednání, nebo také za jednání (včetně opomenutí) nezaviněné? Obecným principem je, že předpokladem odpovědnosti je zavinění (subjektivní odpovědnost). Případy odpovědnosti, která vzniká bez zavinění, jsou považovány za výjimku

¹⁴ Srov. Knappová, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Reprint. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 181. Autorka uvádí případ náhrady škody uvedením v předešlý stav, jedná-li se o vrácení vypůjčené věci; povinnost vrátit věc plyne i z porušené smlouvy; náhrada škody tedy nespočívá v tomto případě ve vzniku nové povinnosti.

a odchylku z pravidla. Tak konstruuje obecné ustanovení o deliktní odpovědnosti také návrh Společného referenčního rámce smluvního práva EU: základem a obecnou je odpovědnost za zaviněné protiprávní jednání, za přesně stanovených podmínek může být odpovědnost přičtena i bez zavinění. Doktrinální argumentací pro rozvoj druhé uvedené formy odpovědnosti je teorie rizika. Ve veřejném právu včetně trestního se uplatňuje presumpce nevinu, v soukromém právu se však zavinění presumuje a škůdce musí tuto presumpci vyvrátit. Rozlišení mezi zaviněním a protiprávním jednáním není vždy snadné a existuje tu určité překrývání. Některé právní řády oba předpoklady spojují do tzv. *faute*. Ani konstrukce protiprávního jednání není vždy zcela evidentní.

Teorie rizika

13. Zejména v souvislosti s rozvojem pojištění se objevila tzv. teorie rizika, kterou je možno považovat za pokus, postavit povinnost k náhradě škody na jiný základ, než jakým je zaviněné protiprávní způsobení škody. Teorie rizika tedy koinciduje s rozvojem objektivní odpovědnosti. Počátky teorie rizika bývají umisťovány na konec 19. a začátek 20. století.¹⁵ Tato teorie staví na skutečnosti, že poškozený má mít právo náhrady proti tomu, kdo je nositelem rizika. Nositel rizika nese odpovědnost za škodu z něj vzniklou, aniž je třeba dokazovat *faute*, tedy zavinění a protiprávnost.¹⁶ Myšlenka je založena na představě elementární spravedlnosti: ten, kdo má prospěch z rizika, nese jako protiplnění riziko vzniku odpovědnosti. Zkoumání vzniku odpovědnosti se redukuje na příčinnou souvislost, čímž je výrazně ulehčena situace poškozeného. Anglosaské právo stojí na myšlence, že požadovaná míra péče směřující k odvrácení škody se zvyšuje s mírou rizika představujícího hrozbu vzniku škody. Míra rizika tak ovlivňuje i míru odpovědnosti.¹⁷

Objevení se teorie rizika je spojováno nejenom s rozmachem pojištění, které změnilo i přístup soudů k rozhodování ve věcech odpovědnosti, ale

¹⁵ Le Tourneau, Ph. *La responsabilité civile*. Puf, 2003, s. 16. Tento autor upozorňuje na první rozhodnutí kasačního soudu o objektivní odpovědnosti z roku 1862. Za nejslavnější rozhodnutí však označuje rozsudek z roku 1896, který „objevil“ čl. 1384 Code civil jako úpravu obecné odpovědnosti za škodu způsobenou věcí nebo osobami, za něž povinný odpovídá; legislativní zavedení objektivní odpovědnosti je spojováno zejména s odpovědností za pracovní úrazy a nemoci z povolání (1898). Podobně Srov. např. Terré, F., Simler, Ph., Lequette, Y. *Droit civil – Les obligations*. 6. vyd. Paris: Dalloz, 1996, s. 543.

¹⁶ Le Tourneau, Ph. *La responsabilité civile*. 3. vyd. Paris: Dalloz, 1982, s. 7; Millet, F. *La notion de risque et ses fonctions en droit privé*. Clermont-Ferrand: Université d'Auvergne, LGDJ, 2001; srov. také VI. knihu hlavy 3 oddíl 2 SRR, Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, DCFR, ed. by Ch. von Bar – E. Clive, full edition, volume 4, Sellier, 2009, s. 3453 an.

¹⁷ Brazier, M., Murphy, J. *Street on Torts*. 10. vyd. London–Edinburgh–Dublin: Butterworth, 1999, s. 231 an.

také s prvky moderní ekonomiky, jako je rozmach kolektivních činností, průmyslová velkovýroba, vývoj mentality oslabující míru rezignace na způsobené škody.¹⁸ Odpovědnost za zaviněné způsobení škody začala být považována za nedostatečnou. Kromě vývoje judikatury zasáhla i legislativa řadou speciálních úprav.

Také čeští autoři evidují posun v pojetí odpovědnosti od důsledků protiprávního chování, které způsobilo jinému škodu, k uhrazovací povinnosti oddělené od protiprávního jednání: „*Sledujeme-li vývoj institutu náhrady škody[,] vidíme, že je zřetelný trend na odpovědnost za jiného. Do popředí však čím dále [více] vystupuje odpovědnost i tam, kde žádný škůdce není (např. usmrcení zaměstnance bleskem), nebo kde škůdcem je sám poškozený...*“¹⁹

14. Odpovědnost za škodu je tak významným druhem odpovědnosti, že se v soukromém právu někdy ztotožňuje obecná odpovědnost s odpovědností za škodu, přestože vedle odpovědnosti za škodu je kontraktní odpovědností také odpovědnost *za vady* a odpovědnost *za prodlení*. Odpovědnost v soukromém právu je tedy širším pojmem než odpovědnost za škodu. Povinnost vydat bezdůvodné obohacení není odpovědností v pravém slova smyslu, protože není vázána na protiprávní jednání. Výslovně to v právu EU deklaroval Soudní dvůr v rozhodnutí *Masdar*.²⁰ Výklad o odpovědnosti za škodu bude podán níže v kapitole 2.

15. Dochází-li někdy ke ztotožňování soukromoprávní odpovědnosti s odpovědností za škodu, je v tom podstatně více racionality, než kolik by se mohlo na první pohled zdát. Jde o to, zda je odpovědnost chápána jenom jako ochrana proti zásahu do majetku, nebo zda je její funkce širší. Soukromoprávní odpovědnost s odpovědností za škodu tradičně splývala, protože odpovědnosti za vady a prodlení byly chápány jako změny závazků, k nimž dochází v důsledku porušení smlouvy, nikoli jako skutečné

Odpovědnost za škodu a další odpovědnosti

Soukromoprávní odpovědnost a odpovědnost za škodu

¹⁸ Le Tourneau, Ph. *La responsabilité civile*. Puf, 2003, s. 18.

¹⁹ Bičovský, J., Holub, M. *Náhrada škody v občanském, obchodním, správním a pracovním právu*. Praha: Linde, 1995, s. 15.

²⁰ Rozhodnutí velkého senátu Soudního dvora EU z 16. prosince 2008 ve věci C-47/07 P, *Masdar (UK) Ltd. v. Komise*, bod 49: „Zajisté platí, že žaloba založená na bezdůvodném obohacení nespadá do režimu mimosmluvní odpovědnosti stricto sensu, jejíž vznik závisí na splnění souboru podmínek, který je tvořen protiprávností jednání vytykánoho Společenství, skutečnou existencí tvrzené škody a existencí příčinné souvislosti mezi tímto jednáním a uplatňovanou škodou (viz zejména rozsudek ze dne 9. září 2008 *FIAMM a další v. Rada a Komise*, C-120/06 P a C-121/06 P, Sb. rozh. s. I-0000, bod 106 a citovaná judikatura). Liší se od žalob podávaných v uvedeném režimu v tom směru, že nevyžaduje podání důkazu o protiprávním jednání žalovaného ani existenci jakéhokoli jednání jako takového, ale pouze důkaz o obohacení žalovaného bez platného právního základu a ochuzení žalobce, které souvisí s uvedeným obohacením.“

druhy odpovědnosti. Odpovědnost za škodu byla neméně tradičně chápána především jako nahrazení újmy vzniklé na majetku, tedy jako ochrana vlastnictví v úzkém smyslu. Přesto již v OÖZ vidíme přesahy směřující k náhradě škody způsobené urážkou, poškozením na těle, zbavením osobní svobody, zohyzdáním, znásilněním, urážkou na cti (§ 1323 an). Tak J. Sedláček v komentáři k OÖZ píše, že škoda může být jakéhokoli druhu: „*Nemusi to být škoda způsobená na těle nebo na věci, nýbrž i škoda jiného druhu, např. když kočka převrátí klec a pták z ní ulítne, nebo jestliže někdo, jsa obtěžován psy, zmešká vlak.*“²¹ Hned poté však tentýž autor poněkud rozporně tvrdí: „*Pokud se týče náhrady způsobené škody, je tuto nahrazovati podle obecných předpisů, podle toho, o jakou škodu jde: na těle, na životě, na majetku.*“ Škoda na cti, svobodě apod. může mít dopad i na majetek poškozeného, avšak nemusí (viz níže o škodě jako takové). Jde o to, zda předmětem odpovědnosti je jenom majetkový důsledek, nebo i újma nemajetkové povahy. Odvozenou otázkou může být, jaký je předmět odpovědnostní povinnosti – zda to je jenom poskytnutí majetkového plnění a v jaké velikosti, popř. i jiné chování, např. zákaz pokračování škodlivého chování, uložení povinnosti omluvy apod. I když však odhlédneme od určitých nejasností uvedeného druhu, není pochyb o tom, že vývoj odpovědnostního práva zejména po druhé světové válce, kdy se součástí práva evropských demokratických států stává ochrana lidských práv, směřuje k rozšíření pojetí odpovědnosti v uvedených směrech.

Slova R. von Jheringa již před 130 lety předznamenala jasnozřivě tento vývoj: „*Jeden poklesek záleží v tom, že se našemu novověkému právníctví naprosto vytratila jednoduchá, mnou svrchu provedená myšlenka, že se při porušení práva nejedná pouze o peněžitou cenu, n[ý]brž o zadosť[i] učinění uraženému právnímu citu.*“²² Čtyřicetileté období totalitně deformovaného práva prohloubilo pojetí náhrady škody jako velmi úzce požitelného prostředku ochrany majetku jednotlivce a ani po dvaceti letech svobodného vývoje jsme dostatečně nezachytili současný stav moderního odpovědnostního práva, které má dnes povahu velmi široké ochrany lidské osobnosti proti porušení nejenom jejích majetkových práv, ale také proti dalším zásahům do základních práv. Proto konstrukce odpovědnosti v závislosti na ochraně porušených zájmů (zásah do absolutního práva poškozeného – § 2880 sněmovního tisku NOZ), kterou z BGB přebírá návrh nového občanského zákoníku, má své plné opodstatnění. Nekonceptně

²¹ Rouček, F., Sedláček, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému. Díl pátý*. Praha: V. Linhart, 1937, s. 886.

²² Jhering, R. von. *Boj o právo*. Reprint vydání z roku 1875. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 67.

však současně tento návrh zachovává pojetí náhrady škody spjaté jenom s majetkovou újmou, což je nepatřičný anachronismus (§ 2864 sněmovního tisku NOZ). Návrh obsahuje zvláštní ustanovení o povinnosti k náhradě *újm* na *přírozených právech člověka*, která je od obecné úpravy náhrady škody systematicky oddělena (§ 2926 sněmovního tisku NOZ). V tomto případě ukládá návrh povinnost k náhradě majetkové i nemajetkové újmy. Přestože koncepčně by bylo vhodnější obě části propojit do jednotného odpovědnostního práva, přece touto komplikovanější a méně transparentní cestou snad může být dosaženo žádoucího cíle.

Oproti veřejnoprávní odpovědnosti je soukromoprávní odpovědnost konstruována v plné závislosti na iniciativě poškozeného. Bez jeho aktivního podnětu nebude odpovědnost vymáhána. Veřejnoprávní odpovědnost naproti tomu závisí zpravidla na iniciativě veřejného orgánu a soukromá osoba má jenom velmi omezenou možnost uplatnění odpovědnosti ovlivnit.

Anglické *law of torts* je v tomto směru příznačné, protože značně přesahuje rámec pouhého vyrovnání zásahu do majetku. Nejenže některé skutkové podstaty jdou mnohem dál, ale také důsledkem jejich naplnění mohou být i jiné povinnosti než náhrada újmy.

16. Bylo již výše řečeno, že právní odpovědnost v širokém smyslu propustuje všechny právní obory – právo veřejné i soukromé, právo civilní, trestní i administrativní, odpovědnost je i pojmem mezinárodního práva veřejného.²³ Přestože mezi odvětvovými odpovědnostmi existují určité rozdíly, jsou tu i četné společné rysy, které ukazují, že původ konstrukce odpovědnosti pochází ze soukromého práva. Největší koncepční rozdíl tak zůstává mezi odpovědností veřejnoprávní a soukromoprávní.

Z důvodu její univerzality je tudíž možné pohlížet na právní odpovědnost jako na *obecnou součást mechanismu fungování práva*. Na druhé straně je možno i nutno zkoumat podrobněji širokou variabilitu zvláštních podob odpovědnosti, zpravidla představující značně rozvětvenou legislativu a rozvinutou judikaturu. Na tom, jak důsledně a nakolik uspokojivě pro poškozeného nebo chráněný zájem (ať už jde o reparační funkci vůči konkrétní osobě, anebo o další funkce odpovědnosti naplňující obecný zájem) je právní odpovědnost realizována, značně závisí i účta a respekt k právu. Fungování právní odpovědnosti je tudíž nezbytnou složkou právního státu.

**Multidisciplinární
povahy od-
povědnosti**

²³ Srov. výklad v učebnicích mezinárodního práva veřejného: Malenovský, J. *Mezinárodní právo veřejné, obecná část*. 2. vyd. Brno: MU a Doplněk, 1997, s. 164 an.; Čepelka, Č., Šturma, P. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 538 an.

Odpověd-
nost podle
práva EU

17. V právu EU nalezneme hojnou judikaturu týkající se odpovědnosti soukromoprávní i veřejnoprávní. Pojetí odpovědnosti za škodu je založeno na ostrém rozlišení odpovědnosti smluvní a mimosmluvní. Touto judikaturou jsme se zabývali v kapitole o unijním obligačním právu.²⁴ Na jedné straně je ve Smlouvě o EU a ve Smlouvě o fungování EU upravena odpovědnost *členských států* za porušení smlouvy,²⁵ na druhé straně je upravena také veřejnoprávní odpovědnost *podniků* za porušení soutěžního práva a konečně je upravena i *odpovědnost EU* za škodu.²⁶ Na základě čl. 108 SFEU (dříve 88 SES) může vzniknout členskému státu (veřejnoprávní) odpovědnostní povinnost v souvislosti s nedovolenou státní podporou. Členský stát musí od subjektu, který takovou pomoc obdržel, vybrat zpět příslušnou částku. Odpovědnostní povinnosti vznikají i v souvislosti se strukturálními fondy. Za odpovědnost však nebudeme považovat kontrolu zákonnosti aktů orgánů EU vykonávanou Soudním dvorem.

Rozsáhlá judikatura Soudního dvora (SDEU) o odpovědnosti EU za škodu je založena na čl. 340 Smlouvy o fungování EU (SFEU),²⁷ který se týká jak smluvní, tak mimosmluvní odpovědnosti orgánů EU. Smluvní odpovědnost se řídí právem rozhodným pro příslušný smluvní vztah. V tomto směru se tedy bude aplikovat národní právo (čl. 340 odst. 1 SFEU). *Mimosmluvní* odpovědnost Evropské unie za škodu způsobenou jednáním jejích orgánů a zaměstnanců při plnění jejich funkcí vzniká podle *obecných principů společných právům členských států* (čl. 340 odst. 2 SFEU). Totéž platí pro Evropskou centrální banku (čl. 340 odst. 3 SFEU). Primární právo tímto způsobem otevřelo bránu pro kreativitu Soudního dvora, jenž postupně judikaturou zpřesňuje popsanou obecnou klauzuli.

Mimosmluvní odpovědnost je vázána na předpoklad protiprávnosti, škody a příčinné souvislosti. Vyvinula se tak koncepce objektivní odpovědnosti přiznávající zásadně nárok na náhradu nejenom majetkové škody, ale také nemajetkové újmy. Výjimečně se připouští i odpovědnost Společenství za škodu vzniklou bez protiprávního jednání.

Odpověd-
nost podle
českého
práva

18. Předmětem výkladu v tomto dílu učebnice nebude plný rozsah úpravy v českém právu, protože bychom přesáhli rámec obchodního práva. K takovému překročení se uchýlíme jenom v případě nezbytnosti dané kontextem, kde by omezení mohlo být na újmu srozumitelnosti. Budeme

²⁴ Pelikánová, I. *Obchodní právo. 4. díl. Obligační právo*. Praha: ASPI, 2009, kapitola II.

²⁵ Základem odpovědnosti členských států je jejich povinnost vyplývající z čl. 4 Smlouvy o EU (SEU), tj. povinnost plnit závazky vyplývající ze Smluv.

²⁶ Základem odpovědnosti orgánů Unie je SEU (čl. 17, 18, 38).

²⁷ Dříve čl. 288 SES.